

La brisa

(ALDC, V, 973. La brisa)

La *brisa* és el mot general per a designar el “conjunt de pellofes, rapa i pinyolada del raïm premsat o trepitjat” (DCVB); documentat al s. XV, prové del llat. BRISA (DELL, DCVB), però podria ser d’origen preromà, potser cèltic (DECat); és mot cat. compartit per alguns parlars aragonesos (ALEANR, II, mapa 206) i pel murcià (García Soriano). Presenta les var. *bría*, amb pèrdua de [-z]- per dissimilació amb la bategant (com *rosella* > *roella*), *brinsa* 160, 163, 164, amb nasal adventícia, i *binsa* 164, per pèrdua de [-r]-.

Coneixen alguna extensió *rapa*, manlleu a l’it. mer. *rappa*, modificació de *grappa* ‘gotim, raïm’ (< germ. *KRAPPA ‘grapa, urpa’) (doc.: “la rapa o vinaça”, O. Pou, 1575), amb el qual pot estar en relació *raca* 92; *gaspà* (s. XVII) 2, pres de l’oc., on podria ser d’origen preromà (DECat); *raspa* (s. XVIII) 173, 174, 179, 181, postverbal de *raspar* (< germ. *HRASPON, ant. alt alemany ‘acumular residus’) (veg. mapa 666); *vinassa* (s. XV), que també designava el solatge o les mares del vi, és pres de l’oc.

Els altres noms es basen en:

1) un component de la brisa: a) el ‘pinyol’: *pinjol* 158, 168, var. de *pinjó*, amb equivalència del suf. -ol = -ó, des de *pinya* (< PINEA), evolucionat semànticament a partir de ‘fruiteta de la pinya’; *pinjolí* 82, doble der. dim.; *arútol* ‘granillons’

186, amb la var. *orutjo*

190, basada en la correspondència cast. [χ] = cat. [dʒ]

(cast. *nava*[χ]a = cat. val. *nava*[dʒ]a), ensordida en *oru*[tʃ]o 161, en val. apitxat, i la forma adoptada *eru*[χ]o 172, manlleu al cast. *orujo*, var. de *borujo* (< llat. vg. VOLŪCLUM, cl. INVOLŪCRUM ‘embolcall’, der. de VOLVERE ‘donar voltes’); b) la ‘pell’: *pelleta* 162, 165, 166, der. dim. de *pell* (< PELLE); *rusques* 95, pl. de *rusca*, que designava l’escorça (< gál·lic RUSCA); *tàpena* 190, pròpiament ‘fruit de la taperera’, alteració del grecollatí CAPPÀRIS, potser per atracció de *tàpia* pel lloc on s’enfila habitualment aquesta planta;

2) la idea de ‘cosa tova, blana’: *molla* 73, 74, 76, 78, 80, del llat. MEDŪLLA ‘moll de l’os’, interpretat com un plural col·lectiu; *molssa* 12, del llat. MŪLSA ‘cosa moll, reblanida’ (DCVB) i el gal·licisme *mus* 12 (< fr. *mousse*); *pastes* 71, del llat. tardà PASTA (< gr.), pròpiament ‘farina barrejada amb suc’;

3) el ‘resultat de premsar’: *premsat* 82, der. de *premsar*, amb assimilació -ms- > -ns-, pròpia del balear, procedent del llat. PRESSARE amb la nasal atreta de PREMERE (> *prémer*). Han sofert un canvi semàntic cap a ‘brossa’: *barrusca* 114, 149, procedent de *llambrusca* ‘vinya silvestre’ (llat. vg. LAMBRUSCA, llat. cl. LABRUSCA), amb atracció formal de *barra*, que podria ser la base de *barrolla* 99. *Lliga* 5 és un manlleu a l’oc. *liga* ‘fargalada, mare del vi’ (< cèltic); *most* ‘suc del raïm abans de fermentar’ 33, del llat. MŪSTU, és un ús metonímic.

Brisa contrasta amb el cast. *orujo*, ja comentat, introduït també en arag., i amb l’oc. *marc*, com el fr., der. de *marcar* (fr. *marcher*) ‘trepitjar’ i després ‘esclafar’.

Brisa té un abast força general, tret del mall. i men., i es documenta des del s. XV, com els altres mots de valor semàntic diferent; *vinassa* ‘solatge de vi’ i *rapa* ‘raïm sense grans’; els tres pertanyen a la normativa des del DG₁, 1932.

